

Bulgarsk film

Om et halvt års tid kan den bulgarske filmindustri fejre sin halvtreds års fødselsdag. Den 16. maj 1910 begyndte man i Sofia optagelserne af den første bulgarske spillefilm – den første bulgarske film overhovedet.

Bulgarske eksperter taler om fire perioder i den nationale films historie. Den første periode, som går fra 1910 til 1920, omfatter kun fire spillefilm. De tre af disse var af *Vassil Gendov*, en pionerskikkelse, som også kom til at præge den næste periode fra 1920 til 1941. Når man taler om en ny periode, er det fordi der efter 1920 kom flere nye folk til. Blandt disse var mange med en filmuddannelse i udlandet bag sig. Fra sit første primitive stade begyndte den bulgarske film i tyvernes første år at udvikle sig til et kunstnerisk medium for en lille flok mænd. Ialt produceredes der i denne periode ikke mere end et par og tredive film. Den bulgarske stat interesserede sig overhovedet ikke for filmkunsten, og enhver form for økonomisk støtte var på forhånd udelukket. Det almindeligste var, at instruktørerne – på samme måde som de fleste avant-gardister i dag – selv producerede deres film og for at skaffe penge måtte sælge deres personlige ejendele. Den kendteste film fra perioden er *Vassil Gendovs „Manden som glemte Gud“* fra 1927, der almindeligvis betragtes som det første kunstværk i den bulgarske films historie.

Den tredje periode var kort: fra 1941 til 1943. I disse år vaktes den fascistiske regerings interesse for filmen. Som i andre totalitære stater fik man øjnene op for dens propagandistiske muligheder, og man kastede sig først og fremmest over ugerevnerne. Der blev kun produceret en eneste spillefilm i disse år, den stærkt pro-tyske „*Bryllup*“.

Den fjerde og nuværende periodes start dateres til den 9. september 1944, det bulgarske folkepartis fødselsdag. På det tidspunkt stod

man bogstavelig talt på bar bund, man manglede kompetente instruktører, fotografer, manuskriptforfattere, tonefolk o. s. v. I stor udstrækning sendte man unge mennesker med lyst til filmhåndværket til atelierer i Sovjet, Polen og Tjekkoslovakiet. Disse folk danner idag ryggraden i den bulgarske filmproduktion. I 1948 nationaliseredes filmindustrien, og i 1949 så periodens første spillefilm projektorens lys. Det var *Boris Borozanovs „Ørnen Kalin“*.

Den første kunstnerisk betydelige film kom et par år senere. Det var *Zakbary Zhandovs „Alarm“*, der fik fredsprisen i Karlovy Vary i 1952. Den er et angreb på den politiske indifferens og har en stærkt udtalt antifascistisk tendens. Instruktørens næste film „*Septembristerne*“ fortæller om et oprør i 1923 mod det militærregime, der et par måneder tidligere havde styrtet ministeriet *Stambouliniski*. Filmen roses bl. a. for sine imponerende iscenesatte massescener.

Af film fra halvtredsernes begyndelse kan endvidere nævnes *Dako Dakovskys* filmatisering af *Ivan Vazovs* også herhjemme kendte roman „*Pod igoto*“ (Under åget), der fortæller om episoder fra Bulgariens utallige krige mod tyrkerne. Eller *Ivan Fichovs* „*Danka*“ om arbejderens undergrundsbevægelse under anden verdenskrig.

Efter 1955 synes der at være sket en betydelig fremgang inden for bulgarsk film, både hvad angår filmenes mængde og deres kunstneriske kvalitet. Utvivlsomt har man ladet sig inspirere af coproduktionerne med russerne og tjekkerne. Med *Sergei Vassiliev* som instruktør indspillede „*Gueroitte na Chipka*“ (Heltene fra Chipka) om den russisk-tyrkiske krig 1877–78. *Vassiliev* fik prisen for bedste instruktion i Cannes i 1955 for denne film. *Lev Arnstam* instruerede „*Urok istorij*“ (En time i historie), der

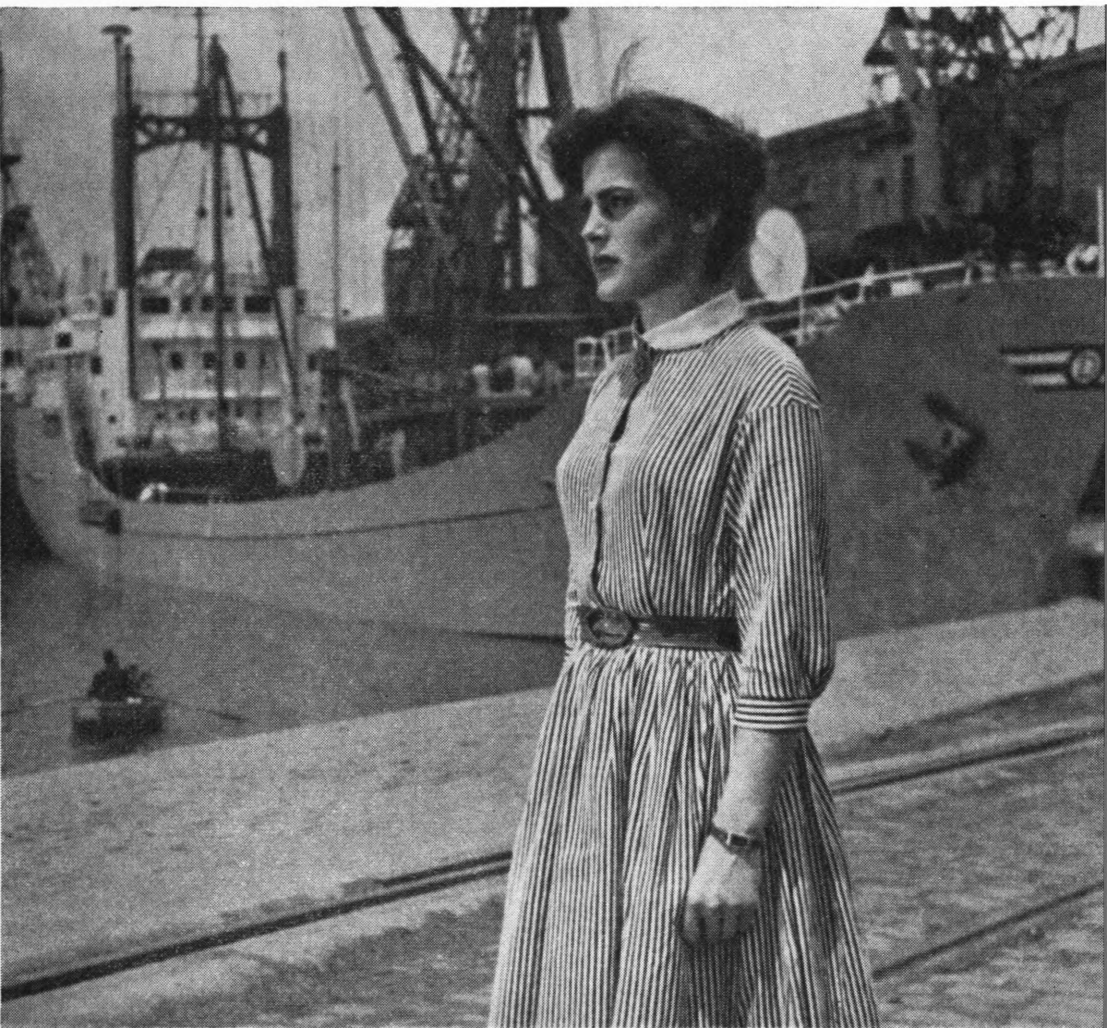
AF BIRGER JØRGENSEN

fortæller om *Georgi Dimitrov* og særligt koncentrerer sig om Leipzig-processen i 1933, hvor Dimitrov stod anklaget for meddelagtighed i rigsdagsbranden. *Tsvetana Arnavdova* ydede en fremragende præstation som Dimitrovs moder. I samarbejde med tjekkerne indspillede de ikke særlig vellykkede „Kærlighedslegenden“ efter den tyske digter *Nazim Hikmet* og „Labakan“ efter *Wilhelm Hauff*, begge instrueret af *Kiril Ilinchev* og *Vaclav Krška*.

Af film fra årene efter 1955 kan man nævne *B. Scharaliëvs* „To sejre“, det første lystspil efter krigen; *Yankovs* „Det skete på gaden“, der satiriserede ret veloplagt over bureaukratiet. *Peter Vassilevs* „Haidoushka Kletva“ (Hajdukeden) er en gevaltig røverhistorie med gode passager. I de to sidste film spiller den meget populære (og dygtige) *Apostol Karamitev* hovedrollen.

Zakhary Zhandov lavede i 1956 en vellykket

Anny Damianova i *Yakimovs* „Havets lov“.

filmudgave af en af *Elin Pelins* noveller „Land“. Denne film succes rettede filmindustriens øjne i stærkere grad mod det stof, der ligger i Pelins værker. Elin Pelin regnes almindeligvis for den betydeligste bulgarske forfatter efter Ivan Vazov. Hans noveller, som ikke er oversat til dansk men tilgængelige på engelsk, foregår fortrinsvis på landet (Pelin hadede livet i byen). I „Gheratsite“ (Gheraterne), som skulle give stof til filmatisering nummer to, beskæftiger han sig med en patriarkalsk bondefamilies opløsning omkring århundredskiftet. Filmen, der beteges som en af de bedste bulgarske overhovedet, blev instrueret af *Anton Marinovich*. Marinovich, den ene af instruktørerne af „Gry over fædrelandet“, tør nok betragtes som den betydeligste i Bulgarien i dag. Af hans tidligere arbejder kan nævnes „Adams ribben“ om en muhammedansk piges tilpasningsvanskeligheder i det socialistiske samfund. „Gheratsite“ siges at være en usædvanlig vellykket filmatisering af et litterært stof. Marinovich roses for sin milieuskildring og for sin personinstruktion. Særligt fremhæves *George Stamatov* i rollen som den gamle Gherak, storbonden, der ved slutningen af sit liv ser sin familie opløses.

I sin næste film „Siromashka radost“ (En fattig mands glæde), hvis manuskript bygger på andre historier af Pelin, viser Marinovich nye sider i dennes forfatterskab, viddet og humoren først og fremmest. Livet i en bulgarsk landsby gengives i et sikkert og velafbalanceret filmsprog. *Ivan Dimov*, der også medvirkede i „Gheratsite“, roses for sit spil i en birolle som bestefar Mateiko.

Blandt de seneste bulgarske film er „Sakonat na moreto“ (Havets lov). Det er instruktøren *Yakimovs* debut, der synes at love godt for hans film-fremtid. Manuskriptet til filmen er skrevet af den ofte benyttede *Anzhel Vagenshtine* i samarbejde med *Haim Oliver*. Temaet er ikke ukendt: det er et trekantdrama, men det skal være behandlet med en psykologisk indlevelsesevne, som er noget hidtil usædvanligt i bulgarsk film. Filmen synes at vise nye veje, skønt sådanne først og fremmest anvises i det kommunistiske partis centralkomité's resolution vedrørende filmkunstneriske problemer, der påbyder film af høj kunstnerisk og ideologisk kvalitet indspillet. I særlig grad film om det moderne menneske i by og landsby, der med lykkelige resultater arbejder på det socialistiske samfunds opbygning. *Yakimovs* film handler nok om moderne mennesker, men disse har „alvorligere“ ting at tænke på end samfundets opbygning. Den ydre handling udspilles på baggrund af dybhavsdykkeres risikofyldte

hverdag. Filmen roses for eminent undervandsfotografering. På det indre plan bevæger den sig dybt i det psykologiske konfliktstof: pligt, kærlighed, venskab. Filmen kulminerer i den ene dykkers kamp for at redde sin ven og kollegas liv, efter en sjælelig kamp mellem venskabet og de sårede følelser, mellem hadet og pligtfølelsen. *George Gheorghiev*s spil i en af de ledende roller fremhæves stærkt.

Den østtyske *Konrad Wolf*, der for et par år siden gjorde sig bemærket med den dybdeborende analyse af den enkelte tyskers delagtighed i nazismen, „Lissy“, har fornylig afsluttet sin instruktion af „Svesdi“ („Sterne“), som Bulgarien har produceret i samarbejde med DEFA. Manuskriptet er skrevet af den interessante *Anzhel Vagenshtine* (Søens lov).

Blandt de bulgarske filmplaner i år er et nyt arbejde af *Zakhary Zhandov*, hans fjerde, „Po daletshni bregove“ (Bag horisonten). Efter manuskript af *Pavel Vezhinov* fortæller den meget politisk engagerede *Zhandov* om tre bulgarske kommunister, der i 1936 forsøgte at flygte til Rusland i en lille båd, der førtes af to andre mænd. Dens hensigt er i sin skildring af bådens lille verden at give udtryk for kommunismens idéer. *Pavel Vezhinov* har sammen med *Kamen Kalchev* skrevet manuskript til en ny film om *Georgi Dimitrov*, hvis foreløbige titel er „Mladost“ (Ungdom).

Interessant lyder en bulgarsk-russisk coproduktion „Vav navetsherieto“ efter en roman af *Turgenjev*. Den iscenesættes af *Vladimir Petrov*, der selv har skrevet manuskriptet sammen med den bulgarske forfatter *Orlin Vissilev*. *Stefan Surchadjiev*, *Marinovichs* medinstruktør på „Gry over fædrelandet“, der iøvrigt er instruktør på det bulgarske nationalteater, arbejder på „Hitar Peter“ efter et manuskript af *Peter Neznakov*. *Hitar Peter* betyder noget i retning af snu Peter og er navnet på en bulgarsk folkehelt, som har sit nærmeste side-stykke i *Till Eulenspiegel*.

Foruden spillefilmproduktionen har Bulgarien en stor produktion af ugejournaler, populærvidenskabelige og dokumentariske film. De bulgarske dokumentarister var aktive allerede under kampene i 1944. Man har en ikke særlig bemærkelsesværdig dukkefilmproduktion. På tegnefilmens felt er man derimod godt med. I spidsen for de bulgarske tegnefilmkunstnere står *Todor Dinov*, der i 1955 gjorde sig bemærket med „Helten Marko“ efter et bulgarsk folkeeventyr. Af hans andre film kan nævnes „Lille Ann“ og „I karnibalerens land“ fra sidste år samt den satiriske serie „Filmhvepse“, hvis gennemgående figur er franskmænden *Jean Effels* fredsel.